

PEILING MELKVOEDING VAN ZUIGELINGEN 2015

TNO innovation
for life

Borstvoeding is de beste voeding als het gaat om de gezondheid van moeder en kind. De WHO adviseert het eerste half jaar na de geboorte uitsluitend borstvoeding te geven en borstvoeding in combinatie met bijvoeding tot de leeftijd van 2 jaar voort te zetten. TNO heeft sinds 2000 zes peilingen uitgevoerd, waarvan de laatste in 2010. Het Voedingscentrum heeft TNO oktober 2014 gevraagd opnieuw een peiling uit te voeren om de prevalentie en trend in de tijd van borstvoeding te bepalen en om de redenen om te starten en stoppen met borstvoeding in kaart te brengen.

INHOUD

Inleiding	2
Methode	3
Resultaten	4
Discussie en conclusie	9

INLEIDING

Borstvoeding is de beste voeding als het gaat om de gezondheid van moeder en kind. De WHO adviseert uitsluitend borstvoeding te geven tot de leeftijd van zes maanden en vervolgens borstvoeding in combinatie met bijvoeding tot de leeftijd van twee jaar.

In het kader van monitoring en evaluatie van beleid zijn er sinds het jaar 2000 door TNO zes peilingen naar melkvoeding van zuigelingen uitgevoerd. Aan de hand van deze peilingen konden de borstvoedingprevalenties voor Nederland bepaald worden. Daarnaast werd gevraagd naar redenen van moeders om al dan niet borstvoeding te geven en motieven om te stoppen met borstvoeding. De laatste peiling 'Melkvoeding van zuigelingen' was in 2010. Om de effectiviteit van beleid te kunnen monitoren is er behoefte aan recentere gegevens. Het Voedingscentrum heeft TNO gevraagd opnieuw een peiling uit te voeren om:

- de prevalentie en trend in de tijd van borstvoeding te bepalen;
- de redenen om te starten en stoppen met borstvoeding in kaart te brengen;
- het effect van de certificering te evalueren.

De resultaten van de voorgaande zes peilingen werden eerder gerapporteerd (Lanting et al. resp. 2002(a); 2002(b); 2003; 2006, 2007, 2010).

Op 333 JGZ-locaties verspreid door Nederland is aan moeders met een zuigeling tot 7 maanden oud een promotiekaart uitgedeeld. Op de kaart stond een uitnodiging om deel te nemen via een weblink om zo de vragenlijst online in te vullen (tno.nl/peilingmelkvoeding). Moeders konden zelf thuis via de computer, smartphone of tablet de vragenlijst invullen. Moeders die liever een papieren versie van de vragenlijst wilden ontvangen, konden deze via een antwoordkaart opvragen bij TNO. Zij kregen dan de vragenlijst met een antwoordenvolp (port betaald) toegestuurd. In de vragenlijst werd gevraagd naar het type melkvoeding en naar factoren die van invloed zijn op het geven van borstvoeding.

SELECTIE

Criteria op basis waarvan werd bepaald welke respondenten meegenomen werden voor analyse zijn: leeftijd van de zuigeling tot 7 maanden, woonachtig in Nederland en uitgenodigd voor deelname voor het onderzoek via de JGZ-locatie.

DATA-ANALYSES

De gegevens zijn geanalyseerd met SPSS for Windows versie 22.0. Voor het bepalen van de prevalentiecijfers is een weging naar opleidingsniveau toegepast. Verschillen met een p-waarde $<0,05$ werden als significant beschouwd.

METHODE

DEFINITIES MELKVOEDING

Onder **melkvoeding** wordt verstaan: moedermelk en fabrieksmatig bereide melkvoedingen. Het gaat alleen om melkvoedingen die bedoeld zijn om gedronken te worden. Eventuele oefenhapjes worden buiten beschouwing gelaten.

Borstvoeding is uitsluitend moedermelk, hetzij direct uit de borst gedronken, dan wel afgekolfd.

Kunstvoeding is elke andere melkvoeding dan borstvoeding.

Van **gemengde voeding** wordt gesproken als een zuigeling zowel borstvoeding als kunstvoeding krijgt, ongeacht de verhouding.

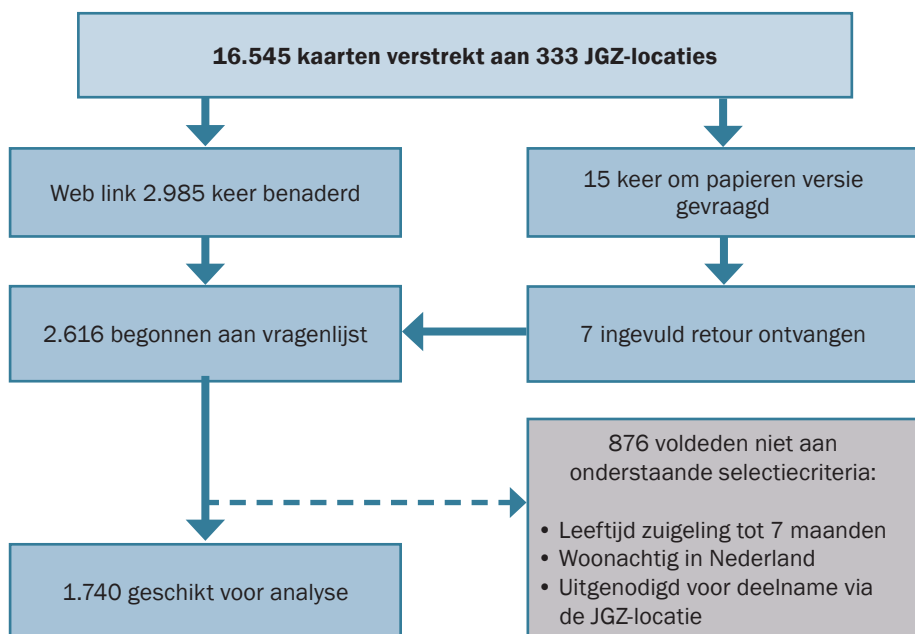

RESULTATEN

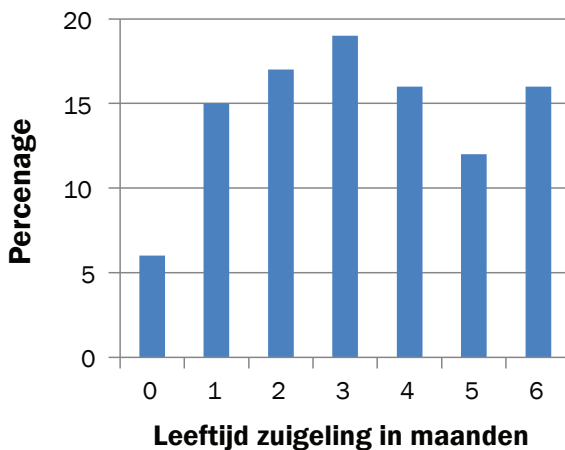
STUDIEPOPULATIE

In totaal werden 1.740 vragenlijsten geschikt bevonden voor analyse, de selectieprocedure staat weergegeven in figuur 1. 99% Van de vragenlijsten was ingevuld door de moeder van de zuigeling. In 1% van de gevallen betrof het iemand anders, zoals de vader of een gastouder. De mediane leeftijd van de zuigeling op het moment van invullen van de vragenlijst was 3,6 maanden, waarbij de leeftijd varieerde van 2 dagen tot 7 maanden. Figuur 2 geeft de verdeling van de leeftijd van de zuigeling op het moment van invullen van de vragenlijst.

Tabel 1 geeft een selectie van kenmerken van de deelnemende moeder/kind paren. In de studiepopulatie zitten relatief veel vrouwen die hoger opgeleid en van Nederlandse etniciteit zijn; de overige achtergrondkenmerken zijn representatief voor de Nederlandse populatie. De resultaten zijn gewogen naar opleidingsniveau van de moeder.

Figuur 1. Selectieprocedure

Figuur 2. Percentage respondenten naar leeftijd van de zuigeling op het moment van invullen

Tabel 1. Kenmerken van de studiepopulatie (ongewogen)

Kenmerk	n	% [#]
Type bevalling		
Vaginaal	1.499	86
Keizersnede	241	14
Plaats bevalling		
Thuis	351	20
Ziekenhuis	1.334	77
Geboortecentrum	54	3
Geslacht kind		
Jongen	873	50
Meisje	867	50
Rangorde kind		
Eerste kind	848	50
Tweede kind	591	35
Derde kind	197	12
Vierde en hoger	53	3
Opleiding moeder*		
Laag	96	6
Midden	610	36
Hoog	983	58
Subjectieve etniciteit		
Nederlands	1.638	97
Overig	51	3
Leeftijd moeder in jaren		
n; mediaan (range)	1.688	31 (17-48)
Zwangerschapsduur in weken		
n; mediaan (range)	1.740	40 (26-44)
BMI moeder		
n; mediaan (range)	1.689	25 (17-52)
Roken voor de zwangerschap		
Ja	272	16
Nee	1.410	84
Alcoholgebruik voor de zwangerschap		
Ja	798	48
Nee	880	52

*: percentages zijn opgeteld niet altijd gelijk aan 100% in verband met afrondingsverschillen;

†: Laag: geen onderwijs, basisonderwijs, lbo, vbo, vso, vmbo, mbo-1; Midden: mbo-2-4, havo, vwo, atheneum, gymnasium; Hoog: hbo, wo.

BORSTVOEDING IN NEDERLAND

In tabel 2 en figuur 3 worden de prevalenties van borstvoeding, gemengde voeding (borst- en kunstvoeding) en kunstvoeding weergegeven naar de leeftijd van de zuigeling. De percentages zijn puntschattingen. Hierbij wordt ook het betrouwbaarheidsinterval (BI) weergegeven, een maat voor de precisie van de puntschatting. In totaal startte 80% van de moeders met het geven van borstvoeding met een 95%-betrouwbaarheidsinterval van 78-82%. Dat betekent dat in 95% van de identieke herhalingen van de peiling de proportie borstgevoede zuigelingen binnen dit interval zal liggen.

Een significante daling van het percentage borst gevoede zuigelingen vond plaats in de eerste en tweede week, en in de eerste en tweede maand na de geboorte. De snelste daling vond plaats in de eerste twee weken na de geboorte, waarbij van de 8 moeders die startten met borstvoeding er gemiddeld 2 stopten voor de leeftijd van twee weken (80% naar 59%). Op de leeftijd van 6 maanden gaf 39% (95%-BI: 33-45) van de moeder/kind-paren nog uitsluitend borstvoeding.

Tijdstip	Borstvoeding		Gemengde voeding		Kunstvoeding	
	n	% (95% BI)	n	% (95% BI)	n	% (95% BI)
Geboorte	1.389	80 (78-82)	-	-	350	20 (18-22)
1 week	1.098	64 (62-66)	218	13 (11-14)	406	24 (21-26)
2 weken	1.015	59 (57-62)	218	13 (11-14)	478	28 (26-30)
3 weken	982	58 (56-60)	203	12 (10-14)	511	30 (28-32)
4 weken	940	57 (55-60)	189	12 (10-13)	513	31 (29-33)
2 maanden	734	53 (51-56)	149	11 (9-12)	496	36 (33-39)
3 maanden	501	47 (44-50)	116	11 (9-13)	455	42 (39-45)
4 maanden	334	45 (41-48)	94	13 (10-15)	316	42 (39-46)
5 maanden	193	42 (37-46)	50	11 (8-14)	218	47 (43-52)
6 maanden	102	39 (33-45)	32	12 (8-16)	129	49 (43-55)

1 Percentages bij de geboorte werden gebaseerd op de gehele indexpopulatie, terwijl de percentages voor de verschillende leeftijden werden gebaseerd op alle moeder/kind paren waarvan het kind in de desbetreffende leeftijdsgroep viel of al voorbij deze leeftijd was op het moment dat de vragenlijst werd ingevuld;

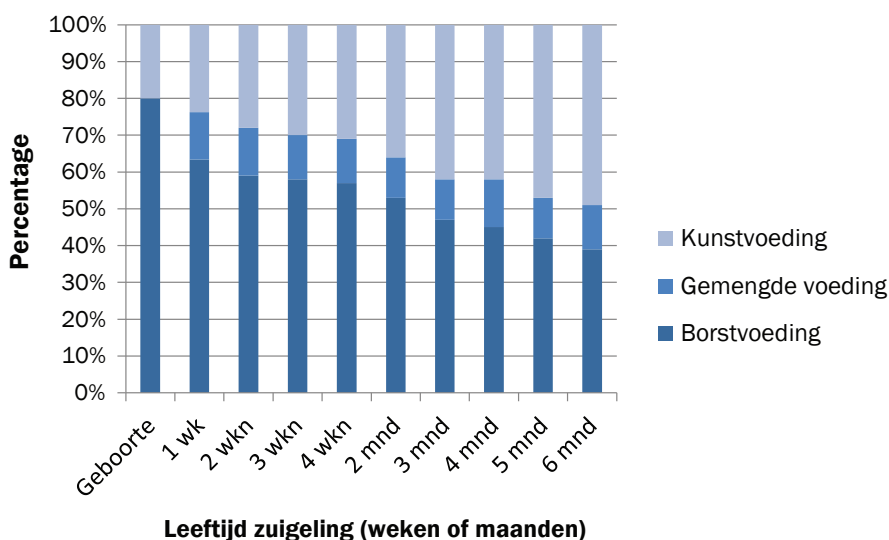
2 Percentages zijn opgeteld niet altijd gelijk aan 100% in verband met afrondingsverschillen.

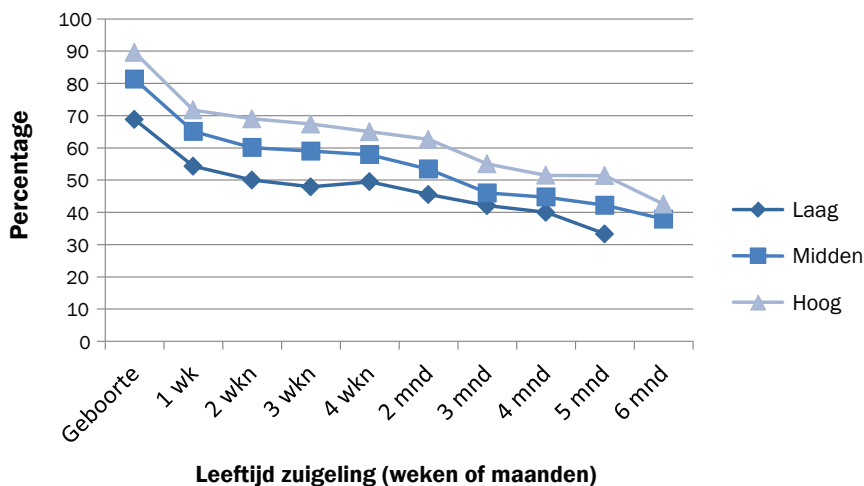
Tabel 2: Type melkvoeding naar leeftijd van de zuigeling in volledige weken of maanden

Het percentage zuigelingen dat gemengde voeding (combinatie borst- en kunstvoeding) ontving varieerde op alle leeftijds-momenten tussen de 11 en 13%. De mediane duur van uitsluitend borstvoeding was 8 weken (95%-BI: 7-9 weken). Moeders die gecertificeerde zorg ontvingen startten even vaak en gaven even lang borstvoeding als moeders die niet gecertificeerde zorg ontvingen.

Hoger opgeleide moeders starten vaker met borstvoeding, namelijk 90% (95%-BI: 88-92) onder hoogopgeleide versus 81% (95%-BI: 78-84) bij de middenopgeleide en 69% (95%-BI: 60-78) onder de laagopgeleide moeders ($p < 0.00$). Deze trend zet zich voort tot de leeftijd van 5 maanden ($p < 0.01$). Het percentage borstgevoede zuigelingen op de leeftijd van 6 maanden in de laagopgeleide groep kon niet worden bepaald door het relatief kleine aantal respondenten dat binnen deze groep viel.

Figuur 3. Prevalentie van borstvoeding, kunstvoeding en gemengde voeding in 2015 naar leeftijd van de zuigeling

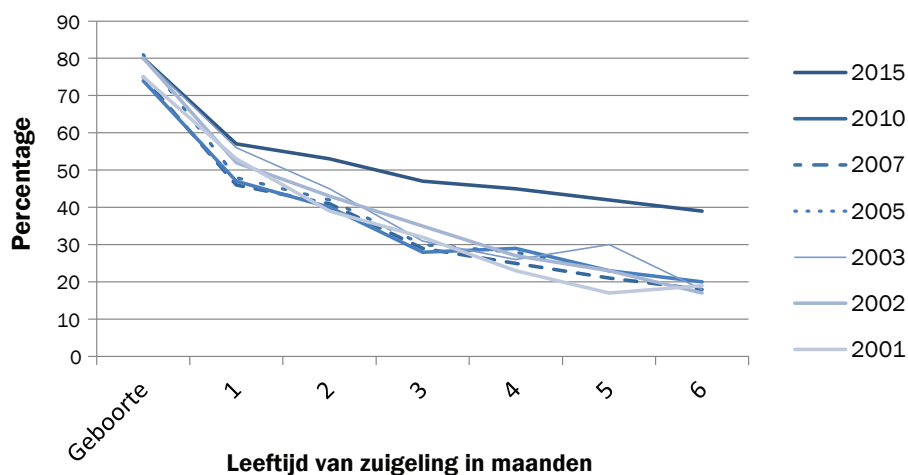
Figuur 4. Percentage zuigelingen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op de verschillende leeftijden van de zuigeling ingedeeld naar opleidingsniveau van de moeder.

TREND IN DE TIJD

Tabel 3 en figuur 5 geven de percentages uitsluitend borstgevoede zuigelingen in 2015 in vergelijking met voorgaande jaren. Voor de jaren 2005, 2007, 2010 en 2015 werden de percentages gewogen voor het opleidingsniveau van de moeder. In de jaren daaraan voorafgaand was dat niet nodig, omdat de proportie hoogopgeleide moeders die deelnamen aan de peilingen slechts in beperkte mate afweek van de proportie hoogopgeleide vrouwen in de algemene populatie. Het percentage zuigelingen dat direct na de geboorte borstvoeding krijgt is in 2015 vergelijkbaar met de jaren 2002, 2003 en 2007.

In 2015 lijkt de daling van het aantal borstgevoede zuigelingen naar gelang hun leeftijd minder steil te verlopen ten opzichte van vorige peilingen. Op de leeftijd van 6 maanden krijgt nu 39% uitsluitend borstvoeding, in 2010 was dat 18%.

Figuur 5. Prevalentie van uitsluitend borstvoeding naar leeftijd van de zuigeling (2000-2015)

Tabel 3. Percentages uitsluitend met moedermelk gevoede zuigelingen bij de geboorte en op de leeftijd van 1 tot en met 6 (voltooide) maanden

	2001 ¹	2002 ²	2003 ³	2005 ⁴	2007 ⁵	2010 ⁶	2015 [*]
n	3.335	2.874	2.792	3.009	2.768	1.444	1.740
Geboorte	75	80	80	74	81	75	80
1 maand	53	52	56	47	48	46	57*
2 maanden	39	43	45	40	42	41	53
3 maanden	32	35	31	28	30	29	47
4 maanden	23	27	26	29	28	25	45
5 maanden	17	23	30	23	23	21	42
6 maanden	19	17	18	20	#	18	39

#: in 2007 kan door een relatief laag aantal deelnemers in deze groep geen gefundeerde conclusie worden getrokken;

*: 1 maand werd gedefinieerd als 4 weken;

^: prevalenties werden bepaald met een andere methode waarbij alle zuigelingen die de leeftijd hadden bereikt werden meegenomen voor analyse;

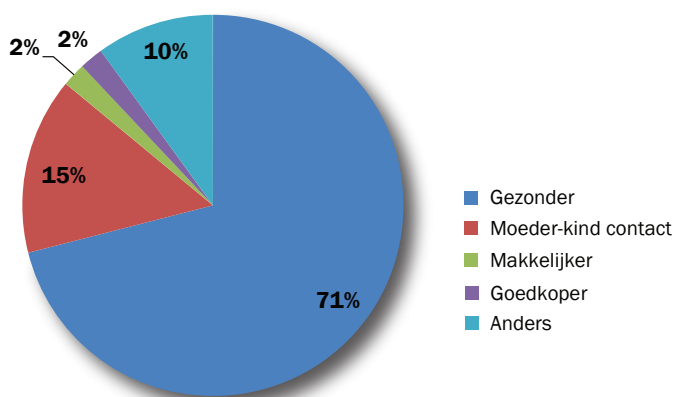
¹ Lanting et al. resp. 2002(a); ² 2002(b); ³ 2003; ⁴ 2006; ⁵ 2007; ⁶ 2010.

REDENEN OM TE STARTEN MET BORSTVOEDING

Aan alle moeders die borstvoeding hadden gegeven werd gevraagd wat de belangrijkste reden was om te starten met borstvoeding. Figuur 6 geeft de verdeling aan.

In de peilingen in 2001-2003 en 2007 werd ook gevraagd naar de belangrijkste reden om te starten met borstvoeding. De reden 'borstvoeding is gezonder' werd in 2015 door 71% als belangrijkste reden genoemd, in de periode 2001-2003 en 2007 was dit ook de meest genoemde reden met resp. 41% en 48%. Hierbij moet rekening gehouden worden met het gegeven dat er in 2015 niet specifiek is gevraagd naar de redenen 'voorkomen van allergie' en 'bevordert de ontwikkeling' en deze redenen mogelijk in het percentage van de antwoordoptie 'gezonder' is meegenomen.

Figuur 6. Belangrijkste redenen om te starten met borstvoeding

REDENEN OM TE STOPPEN MET BORSTVOEDING

In de vragenlijst werd tevens gevraagd naar de belangrijkste reden om volledig te stoppen met borstvoeding.

DE VIJF MEEST GENOEMDE REDENEN OM TE STOPPEN IN DE EERSTE TWEE WEKEN, DE 3^E EN 4^E WEEK, DE 2^E TOT EN MET DE 4^E MAAND, EN DE 5^E TOT EN MET DE 6^E MAAND NA DE GEBORTE

Week 1-2	Week 3-4	Maand 2-4	Maand 5-6
1. Te weinig melk 46%	1. Te weinig melk 34%	1. Te weinig melk 27%	1. Combinatie met werk 27%
2. Pijnlijk 13%	2. Pijnlijk 11%	2. Combinatie met werk 19%	2. Te weinig melk 27%
3. Past niet bij mij 7%	3. Aanleggen was moeilijk 11%	3. Pijnlijk 9%	3. Meer vrijheid 10%
4. Medische reden 5%	4. Vermoeiend 5%	4. Vermoeiend 7%	4. Vermoeiend 7%
5. Aanleggen was moeilijk 5%	5. Te veel melk 3% / baby weigert de borst 3%	5. Meer vrijheid 6%	5. Medische reden 5%

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In 2015 startte 80% van de moeders met het geven van borstvoeding. De mediane duur van uitsluitend borstvoeding is 8 weken. De grootste afname van het aantal borstgevoede zuigelingen vindt plaats in de eerste twee weken na de geboorte, waar de prevalentie van uitsluitend borstvoeding daalt van 80% naar 59%. Hoogopgeleide vrouwen starten significant vaker met borstvoeding (90%) in vergelijking tot middenopgeleide (69%) en laagopgeleide vrouwen (69%). Een significante afname van het aantal zuigelingen dat uitsluitend borstvoeding krijgt vindt eveneens plaats in de eerste en de tweede maand na de geboorte. Na de leeftijd van drie maanden daalt het percentage gestaag. Op de leeftijd van 3 maanden krijgt nog 47% uitsluitend borstvoeding, op de leeftijd van 6 maanden 39%. Hieruit blijkt dat vooral de eerste twee weken na de geboorte cruciaal zijn wat betreft het voortzetten van de borstvoeding. Het aantal zuigelingen dat gemengde voeding krijgt (borst- en kunstvoeding in onbekende verhouding) ligt gedurende alle leeftijdsmomenten tussen de 11 en 13%.

Het percentage vrouwen dat start met borstvoeding na de geboorte is vergelijkbaar met het merendeel van de peilingen in de afgelopen 15 jaar en ligt in de huidige peiling op 80%. Echter, in vergelijking met voorgaande jaren is er na de eerste maand een minder sterke daling van het aantal borstgevoede zuigelingen, ondanks dat de redenen om te stoppen niet zijn veranderd ten opzichte van eerder.

Het percentage zuigelingen dat op de leeftijd van 6 maanden uitsluitend borstvoeding krijgt is fors hoger dan in voorgaande peilingen: in 2015 geeft 39% van de moeders na 6 maanden uitsluitend borstvoeding, in 2010 was dat 18% en in 2005 20%. Ook de mediane duur van de periode waarin uitsluitend borstvoeding wordt gegeven is flink toegenomen, namelijk van 3 weken in 2007 naar 8 weken in 2015 (Lanting et al., 2007).

In figuur 7 worden de Nederlandse cijfers vergeleken met de laatst bekende prevalentiecijfers van borstvoeding (uitsluitend of gemengd) van de verschillende Europese landen. Op de leeftijd van 3 maanden ligt het percentage zuigelingen dat borstvoeding krijgt iets onder het Europese gemiddelde. Op de leeftijd van 6 maanden ligt dat percentage iets hoger.

De belangrijkste reden die moeders aangeven om met borstvoeding te starten is dat het gezonder is, gevolgd door het contact tussen moeder en kind. Hoogopgeleide moeders gaven vaker als reden dat borstvoeding gezonder is, laagopgeleide moeders gaven in verhouding vaker aan dat zij het contact tussen moeder en kind het belangrijkste vonden. Dit is vergelijkbaar met eerdere peilingen (Lanting & van Wouwe, 2007).

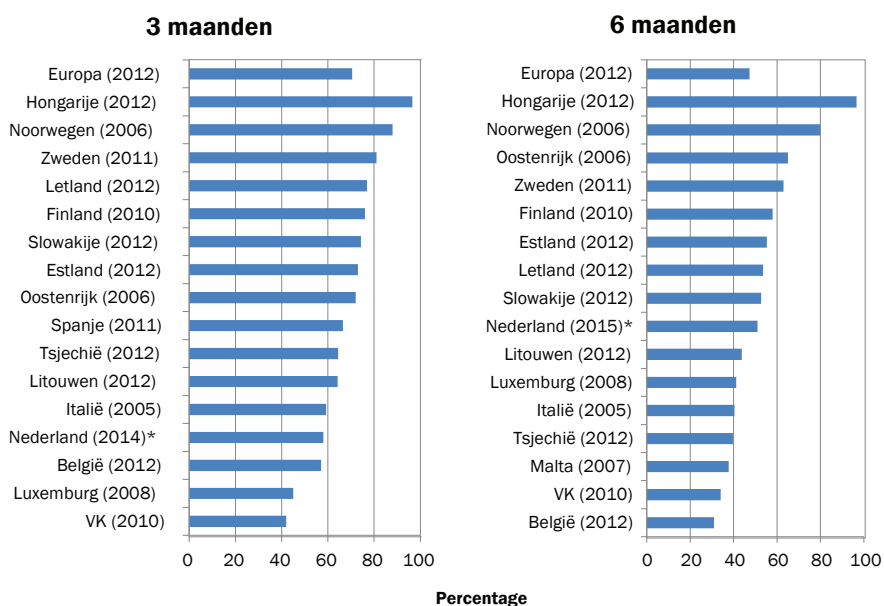
In de eerste twee weken is de grootste daling van het aantal zuigelingen dat borstvoeding krijgt. De belangrijkste reden om te stoppen in deze periode was 'te weinig melk'. Redenen die te maken hebben met drinktechniek werden door bijna één op de vijf moeders als belangrijkste reden genoemd, namelijk 'borstvoeding was pijnlijk' en 'het aanleggen was

moelijk'. In de derde en vierde week na de geboorte is dezelfde verdeling te zien, maar lijkt drinktechniek een nog groter aandeel te hebben. Tijdens de tweede tot en met vierde maand na de geboorte is 'te weinig melk' eveneens de belangrijkste reden om te stoppen, gevolgd door 'lastige combinatie met werk'. Ondanks de wetgeving waarbij werkgevers zich moeten houden aan regels om het kolven van moedermelk makkelijker te maken, blijkt dit vooral onder hoogopgeleiden nog een groot struikelblok te zijn. In maand vijf en zes na de bevalling werden dezelfde redenen opgegeven ('te weinig melk' en 'lastige combinatie met werk').

Het aantal borstgevoede zuigelingen op de leeftijd van 6 maanden is 39%, wat bijna een verdubbeling lijkt ten opzichte van de laatst bekende gegevens uit 2010. Sinds de vorige peiling, in 2010 voor Zeeland en 2007 landelijk, zijn veel veranderingen gerealiseerd rondom de begeleiding en zorg aan moeders die borstvoeding geven. In 1996 is het BFHI begonnen met de certificering door de stichting Zorg voor Borstvoeding en in de afgelopen jaren zijn meer organisaties gecertificeerd. Het aantal vrouwen dat gecertificeerde (kraam)zorg ontving in de huidige peiling is sterk gestegen ten opzichte van het aantal in 2007. In 2012 is door TNO in samenwerking met meerdere organisaties een multidisciplinaire richtlijn Borstvoeding ontwikkeld. Deze is bedoeld om zorgverleners te ondersteunen om op deze manier moeders eenduidige goede informatie, begeleiding en adviezen te kunnen geven. De in 2012 opgerichte Landelijke

Borstvoedingsraad zet zich op beleidsmatig/bestuurlijk niveau in om de kwaliteit van zorg rond borstvoeding, gebaseerd op de BFHI-principes, te agenderen bij zorgverleners en zorgorganisaties. Het Voedingscentrum heeft een beeldmerk opgezet om de sociale acceptatie van het geven van borstvoeding in het openbaar te bevorderen. Vanaf 2009 is het beeldmerk 'voeden kan hier' actief onder de aandacht gebracht en maken horecagelegenheden, wijk- en buurtcentra, attractieparken etc. duidelijk dat vrouwen ook welkom zijn als zij hun kind de borst willen geven. Gemeenten met veel locaties met dit beeldmerk kunnen opgaan voor de titel 'borstvoedingvriendelijk'. Naast de veranderingen op beleidsniveau, is er in de media veel aandacht geweest voor het geven van borstvoeding in het openbaar. Al deze maatregelen beogen een verandering in de zorg waarbij men zich bewust wordt dat een goed borstvoedingsbeleid en aandacht hiervoor de norm is. Deze gedachte wordt ondersteund door het toegenomen percentage borstgevoede zuigelingen op de leeftijd van 6 maanden en zou mogelijk ook kunnen verklaren waarom er geen relatie tussen de certificering van de zorginstelling en het starten van borstvoeding of de borstvoedingsduur werd aangetoond. Hetgeen in de huidige peiling niet is onderzocht.

Figuur 7. Bron: WHO-HFA database (updated april 2014)

*: Prevalentiecijfers van Nederland zijn afkomstig uit de huidige peiling melkvoeding van zuigelingen

#: Voor Malta is er geen data bekend voor de leeftijd van 3 maanden. Voor Spanje is geen data bekend voor de leeftijd van 6 maanden.

CONCLUSIE

Het percentage moeders dat start met borstvoeding vergelijkbaar met voorgaande jaren. Een snelle daling van het aantal borstgevoede zuigelingen vindt vooral in de eerste twee weken na de geboorte plaats. In vergelijking met voorgaande peilingen daalt het percentage zuigelingen dat uitsluitend borstvoeding krijgt wel minder, waardoor een toegenomen percentage zuigelingen uitsluitend borstvoeding krijgt tot op de leeftijd van 6 maanden. Een relatie tussen certificering van verloskundigen, kraamzorgorganisaties, ziekenhuizen, bevalcentra en jeugdgezondheidszorgorganisaties en het starten of langduriger geven van borstvoeding is, in tegenstelling tot de peilingen in 2003 en 2007, niet meer aangetoond.

AUTEURS

Daphne Peeters
Caren Lanting
Ko van Wouwe

We willen de moeders die deelnamen aan het onderzoek en de JGZ-organisaties die promotiekaarten uitdeelden bedanken voor hun inzet.

TNO.NL

GEZOND LEVEN

TNO initieert technologische en sociale innovatie voor een gezonde inrichting van ons leven en voor een vitale samenleving.

TNO Child Health

Bezoekadres TNO
Schipholweg 77-89
2316 ZL Leiden

Contactpersoon:

Dr. C. (Caren) I. Lanting
caren.lanting@tno.nl
T +31 (0)88 866 62 26
M +31 (0)6 46 96 60 89